

LEVO VLADIMIROVO MOKSLINIS PALIKIMAS IR SUGRAŽINTA PRAEITIS

LEVO VLADIMIROVO BIBLIOFILIJOS SAMPRATA

INGA LIEPAITĖ

Vilniaus universitetas

Vilniaus universiteto biblioteka

Profesorius Levas Vladimirovas visų pirma laikytinas vienu iš žymiausių ir produktyviausių XX amžiaus antrosios pusės bibliotekininkystės, knygotyros ir informacijos mokslų atstovų Lietuvoje. Atsižvelgiant į sutelktų publikuotų ir nepublikuotų šaltinių teikiamas galimybes, šiuo straipsniu siekiama pirmą kartą pažvelgti į iki šiol tyrėjų visiškai neatskleistą ir neįvertintą profesoriaus veiklą ir vaidmenį nuo 1974 m. prasidėjusiame organizuotame knygos bičiulių judėjime. Tyrime atskleidžiama Lietuvos bibliofilijos galimybių ir suvaržymų sąveikoje sovietmečiu padėtis, sąlygos jai tarpti, jos sampratos interpretavimas ideologiniu lygmeniu. Platesnio konteksto nušvietimas leido objektyviai priėti ir įvertinti L. Vladimirovo nuostatas bibliofilijos ir jos funkcijų atžvilgiu. Nors profesoriaus palikimas bibliofilijos istorijos ir teorijos klausimais nėra gausus, vis dėlto jo įžvalgos leidžia geriau suvokti ir reikšmingai prisideda prie sovietinėje Lietuvoje ideologiniu lygmeniu formuotosios bendrosios bibliofilijos sampratos. Pažymėtina, kad L. Vladimirovas neatsilikio nuo bibliofilijos sovietmečiu dvejopam aiškinimui būdingo tendencingumo. Bibliofiliją jis traktavo arba kaip elementariausią knygų pomėgį, jų kaupimą ar tiesiog knygos meilę, arba kaip retų ir vertingų leidinių kolekcionavimą, į kurį tradiciškai žvelgęs nepalankiai ir jį tapatinęs su „snobiškąja“ bibliofilija ir bibliomanija. Tiek sovietmečiu, tiek jau nepriklausomos Lietuvos laikais pasirodžiusiuose L. Vladimirovo darbuose ir nuskambėjusiuose pasisakymuose bibliofilija jo apibūdinama kaip masiškai paplitęs reiškinys.

Pagrindiniai žodžiai: Levas Vladimirovas, bibliofilija, socialinė bibliofilija, sovietmetis, Lietuvos SSR savanoriška knygos bičiulių draugija (LSKBD), Vilniaus knygos bičiulių klubas, Vilniaus Mažvydo knygos bičiulių klubas.

Ką Jūs veikiate laisvalaikiu? Būtent taip pavadintu straipsniu 1958 m. gruodį Levas Vladimirovas kreipėsi į *Tarybinio studento* laikraščio skaitytojų auditoriją (Vladimirovas, 1958). Iš tiesų, ką buvo galima veikti laisvalaikiu šeštojo dešimtmečio pabaigą pasitinkančioje sovietinėje Lietuvoje?

Atsakymo toli žvalgytis netenka. Antai, tepraėjus vos ketveriems metams po minėto L. Vladimirovo iškelto klausimo, Lietuvos komunistų partijos Centro komiteto biuras priėmė nutarimą *Dėl darbo žmonių poilsio organizavimo ir jo panaudojimo ideologiniam auklėjimui*. Juo remiantis vadinamųjų darbo žmonių pavyzdingo aktyvaus ir kultūringo bei turiningo poilsio programa, atsižvelgiant į tai, kad nutarimas buvo priimtas vasaros sezonu, siūlė šioms tokias masines šventes ir renginius, kaip antai meno saviveiklos kolektyvų koncertus, jaunimo festivalius, dainų ir derliaus šventes, sporto varžybas, turistinius žygius, ekskursijas ir kolektyvines išvykas į istorines bei revoliucines vietas, atvirus kino seansus ir pan. (LKP CK biuro nutarimas dėl darbo žmonių poilsio organizavimo ir jo panaudojimo ideologiniam auklėjimui. Vilnius, 1962 m. birželio 4 d., 2005). Visomis šiomis priemonėmis, kaip ir masiniais renginiais, kuriuos organizavo įvairios to meto kultūros švietimo įstaigos, t. y. bibliotekos, kultūros namai ir rūmai bei klubai, suprantama, siekta ideologinių ir propagandinių tikslų, be to, kaip ir akcentuojama kalbamajame nutarime, be kitko, jos turėjusios padėti visuomenėje ugdyti ir įtvirtinti *kolektyvizmo* jausmą. Antai kiek vėlesnių įvykių vyksmo dalyvis ir stebėtojas poetas Marcellijus Martinaitis savo dienoraštinio pobūdžio sąsiuvinyje kaip atsaką į vykdomą *sukolektyvinimą* 1971 m. spalio 20 d. palikęs tokį įžvalgų įrašą: *Kur kas lengviau valdyti didžiules nuasmenintų žmonių minias, negu keletą individų, meno kūrėjų. Todėl propaganda nuolat stengiasi sužadinti tiesiog religinį jausmą vadinamajam kolektyvui, t. y. nuolat kartoja, jog žmogus privalo gyventi ir elgtis taip, kad „negalėtų savęs įsivaizduoti be kolektyvo“* (Martinaitis, 2006, p. 19).

Grįžtant prie L. Vladimirovo pateikto klausimo, jo pasiūlytasis laisvalaikio leidimo būdas, t. y. sistemingas savo asmeninių bibliotekėlių sudarinėjimas iš specialybės ir mėgstamų grožinės literatūros autorių bei, suprantama, atliepiant į to meto tendencijas, marksizmo klasikų kūrinių, galima teigti, prieštaravo sovietinės ideologijos siekiams. Juk tokia individuali veikla – netiesioginė paskata asmenybės saviraiškai ir jo kūrybingumui skleisti, neperžengiant savo namų, privačios erdvės, slenksčio, sykiu nusigręžiant nuo vadinamajai *sovietinei liaudžiai* skirtų *liaudies kultūros* pramogų oficialiojoje viešumoje. Pastarąsias paliekant nuošalyje šiame straipsnyje susitelkiama ties L. Vladimirovo pasiūlytuoju užsiėmimu, jo įvardytu bibliofilija, sovietinėje Lietuvoje. Atsižvelgiant į mūsų akiratin patekusių publikuotų ir nepublikuotų šaltinių teikiamas galimybes, bent punktyriškai siekiama atskleisti iki šiol tyrėjų visiškai apeitą ir nė nemėgintą įvertinti paties L. Vladimirovo veikmę ir vaidmenį nuo

1974 m. prasidėjusiame organizuotame knygos bičiulių judėjime. Platesnio konteksto atodanga leis objektyviai priėti ir įvertinti L. Vladimirovo nuostatas bibliofilijos ir jos funkcijų atžvilgiu.

LIETUVOS BIBLIOFILIJA GALIMYBIŲ IR SUVARŽYMŲ SAŲVEIKOJE SOVIETMEČIU: KELI ŠTRICHAJ BENDROS SITUACIJOS ATSKLAIDAI IŠ KALBAMO METO IR ŠIANDIENOS POZICIJŲ

Atgavus Lietuvos nepriklausomybę, knygos mylėtojų šnekamojoje kalboje ir knygos mokslo atstovų tyrimuose imta uoliai tvirtinti, kas logika sunkiai paaiškinama, kad vos tik prasidėjus sovietinei okupacijai bibliofilija kaip reiškinys išnyko, nepalikdama jokių pėdsakų, o pati jos sąvoka esą buvo uždrausta. Pavyzdžiui, dar 2011 m. dienos šviesą išvudusioje Antano Terlecko, vieno iš buvusių 1970–1975 m. laikotarpiu neformaliai veikusio Vilniaus knygos bičiulių klubo susibūrimų dalyvių, prisiminimų knygoje *Laisvės priešaušryje* konstatuojama: *Sovietmečiu „bibliofilijos“ terminas nevertotas* (Terleckas, 2011, p. 13). Buvo įtikima tuo, kad bibliofilija vėl atgimė tik nepriklausomos Lietuvos laikais. Maža to, šią laikyseną ne kartą bandyta įpiršti ir šių eilučių autorei, 2008–2012 m. atlikusiai Lietuvos bibliofilijos sovietmečiu disertacinį tyrimą, mėginant ją atvesti į *tikrosios tiesos* kelią kad ir laiške jai pažymint: <...> *ši tema* [bibliofilija sovietinėje Lietuvoje – I. L.] *dirbtina ir tolokai nuo tikrovės. Sovietmetyje neteko girdėti apie bibliofilų veiklą* <...>. *Vertingos knygos buvo deficitas, surinkti kiek padoresnę biblioteką buvo problemų, o bet ką pirkti – tik pinigų švaistymas* (Žilevičius, [2010]). Kita vertus, neretai net ir tie patys negatyvaus įtikėjimo šalininkai ima ir sovietmetį apibūdina kaip bibliofilijos *klestėjimo* amžių (Staniulis, 2010, p. 48), o nepriklausomos Lietuvos pradžią ženklinančius metus – jau net kaip *bibliofilijos ir kolekcionavimo saulėlydį* (Šimkevičius, 2011, p. 113). Akivaizdu, kad vertinimuose esama prieštaravimų.

Kokias iš tiesų sovietų režimo Lietuvoje vykdyta kultūros politika sudarė prielaidas bibliofilijai funkcionuoti? Šios, atsižvelgiant į Lietuvoje susiklosčiusius įvykius ir Sovietų Sąjungos vadovybės kaitą, buvo permainingos, tačiau iš esmės kultūros politika, galima teigti, visu okupaciniu laikotarpiu buvo nepalanki tradicinei bibliofilijai tarpti ir jai plėtotis tiek dėl, kaip bus parodyta vėliau, į ją diegiamo negatyvaus požiūrio ir klaidingo jos sampratos interpretavimo, tiek dėl jos bazės, spausdintinio ir rankraštinio paveldo išteklių, patirtų

netekčių ir riboto priėjimo prie jų galimybių. Šie, taigi ir skirtingų ideologijų veikėjų asmeninės bibliotekos, labiausiai buvo niokojamos ir daugiausia nuostolių patyrė 1940–1941 m. sovietų ir 1941–1944 m. nacių okupacijų bei stalininio režimo laikotarpiais tokiomis aplinkybėmis: 1) šalinant minėtą paveldą iš apyvartos (viešųjų ir mokslinių bibliotekų fondų, knygynų ir leidyklų sandėlių), t. y. jį uždarant visuomenei neprieinamose patalpose, naikinant (pavyzdžiui, deginant) ar priedarta perkeliančią iš Lietuvos į kitas sovietines respublikas; 2) nacionalizuojant Lietuvos gyventojų privatų ir visuomeninį turtą; 3) grobstant ir kitais būdais naikinant sulaikytų, suimtų, nuteistų, išstremtų, besislapsčiusių ir emigravusių į Vakarų Lietuvos gyventojų be globos likusį turtą; 4) legaliais ir nelegaliais būdais išvežant iš Lietuvos kultūros vertybes vokiečių (1941) bei lenkų (1944–1947 ir 1955–1959) repatriacijų metais.

Kita vertus, šiandien galima iškelti ir gana prieštaringą klausimą: ar tik ne įvardytieji neramumai ir bus sudarę sąlygas bei pastūmėję minėto paveldo vertę tada supratusiuosius imtis aktyvių jo gelbėjimo, ieškos ir globos veiksmų, o tai savo ruožtu galėjo nulemti ir tradicinės bibliofilijos gyvybingumą visu okupaciniu laikotarpiu? Tokioms mintims prielaidų teikia kad ir to meto amžininkų užfiksuoti atsiminimai ir iš jų kylančios įžvalgos. Antai žymus tarpukario Lietuvos teisininkas ir advokatas, kolekcininkas Zigmas Toliušis tiek Antrojo pasaulinio karo, tiek vokiečių bei lenkų repatriacijų sukeltose sumaištyse įžvelgęs ne tik kultūros paveldui padarytą neatitaisomą žalą, bet ir pozityvių niuansų, atvėrusių puikių galimybių vietas kolekcininkams tada pigiai įsigytais artefaktais pagausinti savo kolekcijas. Kaip jis yra pažymėjęs, vilniškiams nuskurdus, šie ėmė išsipardavinėti ir *rinkoje (komiso krautuvėse) pasirodė daugybė per kelias generacijas sukaupų meno dalykų bei senienų, kurias galima buvo įgyti už pigią kainą*, be to, ir į turgavietes žmonės atnešdavę už grašius parduoti *pripuolamai įgytus ar pagrobtus daiktus*, tarp kurių pasitaikydavę seno porceliano, retų knygų ir kitų vertingų daiktų (Liepaitė, 2011, p. 275). Kolekcininkas Algimantas Miškinis yra akcentavęs, kad po Josifo Stalino mirties prasidėjus *atšilimui, labai padidėjo susidomėjimas nepriklausomos Lietuvos laikmečio knygomis, periodika, numizmatika, faleristika, kitais potencialiais kolekcionavimo objektais* (Miškinis, 2007, p. 13–14). Prie viso to knygotyrininkas Janusz Dąbrowskis prideda, kad komunistų valdomose šalyse itin populiarūs tapo ir retų knygų, ypač cenzūros sulaikytų, ar tų, kurių tiražai buvę itin maži, paieškos, nes jų plitimas visuomenėje buvęs apribotas (Dunin, 2005, p. 82).

Sutelkta postalininio laikotarpio asmenų korespondencija leidžia dar plačiau praskleisti bibliofilijos sovietinėje Lietuvoje paslapties šydą ir pažvelgti į

neformaliuosius ryšius ne tik bibliofilijos, bet ir filatelijos, filokartijos ir kitais interesais¹. Šaltinių liudijimu, kalbamu laikotarpiu tokie ryšiai buvo išplėtoti ne tik lokaliai, bet ir su lietuvių išeivija bei kitais užsienio šalyse gyvenusiais asmenimis. Per daug nesiplėtojant čia pakaks, jei minėtam teiginiui iliustruoti pasitelksime kad ir tokį iškalingą fragmentą iš Romualdo Šalūgos, vieno aktyviausių bibliofilijos judėjimo dalyvių, 1958 m. gruodžio 6 d. laiško Juozui Lingiui, gyvenusiam Švedijoje: *Jūsų ir kitų draugų dėka susiradau jau labai daug gerų korespondentų daugelyje šalių. Bet tai turi ir savo blogumą – nepajėgiu visus pilnai patenkinti. Ypač tuos, kurie nori daugiau knygų arba džiovintų baravykų²... Todėl turėjau sumažinti savo apetitus knygų ir ženklų srityje* (Šalūga, 1958 XII 6). Galima daryti prielaidą, kad būtent tokie neformalūs sporadiniai bibliofilų ir kitų kolekcininkų ryšiai, nulemti knygų, pašto ženklų, atvirukų ir kitų kolekcionavimo artefaktų paieškų bei mainų poreikio, skatino ieškoti būdų susiburti ir veikti formaliai siaurame bendraminčių būrelyje. Apie knygos mylėtojų susibūrimo poreikį būta svarstymų dar 1959 m. (Šalūga, 1959), tačiau sąlygos organizuotai bibliofilų veiklai susidarė tik aštuntojo dešimtmečio antroje pusėje, kai buvo įsteigta Lietuvos SSR savanoriška knygos bičiulių draugija (toliau – LSKBD) ir kai jos žinioje ėmė veikti knygos bičiulių klubai. Iki tol, dar 1970–1975 m., neformaliai veikė Vilniaus knygos bičiulių klubas. Nuo čia tolygiai ir pereitume prie antrosios straipsnyje suformuluotosios užduoties – L. Vladimirovo, kaip organizuoto knygos bičiulių judėjimo dalyvio, portreto štrichų atskleidimo.

LEVAS VLADIMIROVAS – ORGANIZUOTOS BIBLIOFILIJOS JUDĖJIMO DALYVIS

Lietuvos bibliofilijos raida sovietmečiu organizacijos požiūriu skirtina į du laikotarpius: 1) ikiorganizacinį, trukusį nuo 1940 m., kai buvo uždaryta XXVII knygos mėgėjų draugija, iki 1974-ųjų, kai buvo įsteigta LSKBD, ir 2) organizacinį. Jau ne kartą minėtas neformaliai veikęs Vilniaus knygos bičiulių klubas priskirtinas pirmajam laikotarpiui. Kaip liudija 1972 m. *Naujų knygų* žurnalo antrojo numerio puslapiuose išspausdinta A. Terlecko žinutė, jame yra tekę lankytis ir tuometės Vilniaus universiteto Bibliotekininkestės ir mokslinės in-

¹ Apie tai plačiau žr.: LIEPAITĖ, Inga. Lietuvos bibliofilijos idėjinės nuostatos ir organizacinė struktūra sovietmečiu. *Knygotyra*, 2012, t. 58, p. 118–123.

² Sąvoka *džiovinti baravykai...*, atliepiant į kalbamo meto padiktuotas žaidimo taisykles, veikiausiai galėjo reikšti vieną kurį iš galimų kolekcionavimo artefaktų.

formacijos katedros vedėjui L. Vladimirovui. Šis pasakojęs apie vadovavimą Jungtinių Tautų Dago Hammarskjöldo bibliotekai Niujorke ir pokalbius su užsienio lietuviais, apie tai *ypač įdomu buvo pasiklausyti* (Terleckas, 1972). Nors pastarieji pateiktosios informacijos autoriaus nedetalizuojami, tačiau L. Vladimirovo pažinčių ratas už Lietuvos ribų, galėjęs būti aktualus vietos knygams ir kolekcininkams, skleidžiasi iš kitų šaltinių. Pavyzdžiui, dar 1964 m. gruodžio 7-osios dienos laiške Klemensui Sinkevičiui, greičiausiai rašytame iš Niujorko, L. Vladimirovas mini *vieną vietinį lietuvių filatelistą, kuris domisi tarybiniais ženklais lietuviška tematika, pvz., Donelaičio jubiliejus, Vilniaus vaizdai ir pan. ir už juos žada dešimteriopai atsilyginti vertingais užsienio ženklais* (Vladimirovas, 2005, b, p. 209). O 1968 m. gruodžio 10 d. laiške Genovaitei Raguotienei L. Vladimirovas buvo užsiminęs apie tai, kad, viešėdamas Čikagoje, kur jis dalyvavęs konferencijoje, vakarais vaikščiojęs *po lietuvius bibliofilus, kuriuos jam pavykę įtikinti padėti sudarant mūsų nacionalinę bibliografiją, muzikos istoriją ir kai kuriuos kitus lituanistinius darbus* (Vladimirovas, 2005, a, p. 213). Ypatingą išpūdį, kaip nurodęs, jam palikęs muzikologas Juozas Žilevičius ir jo sukauptas muzikologinis archyvas.

Darytina prielaida, kad tąkart L. Vladimirovas klubiečiams galėjęs pasakoti ir apie savo 1964 m. vasarą ar pirmosiomis rudens dienomis užsimezgsią pažintį su dar vienu tokių užsienio lietuvių Kaziu Varneliu. Remiantis pastarojo 1964 m. rugsėjo 28 d. laišku L. Vladimirovui, šis buvęs pažadėjęs paramą tautiečių „bibliofilinėms“ problemoms ir, be kitko, tarpininkavęs K. Varneliui užmezgant mainų leidiniais ryšius su tuomete Vilniaus universiteto mokslinė biblioteka. Antai K. Varnelis jam rašęs: *Naudodamasis Jūsų dėmesiu ir pažadėta parama mūsų „bibliofilinėms“ problemoms, pridėdu laišką Vilniaus valst. V. Kapsuko vardo Universiteto Bibliotekai, kurį parašiau Jūsų patariamam. Čia pat pridėdu ir norimų knygų sąrašą. Tikiuosi, kad labai neapsunkinsiu, prašydamas su prierašu persiusti minėtai bibliotekai į Vilnių. Atsirevanšuoti galėčiau pageidaujamos knygomis iš Vakarų* (Varnelis, 1964 m. rugsėjo 28 d.). Minimą pridėtą K. Varnelio laišką L. Vladimirovas pasiuntęs tuometei bibliotekos direktorei Stasei Vaidinauskaitei, palydėdamas jį tokiu prierašu: *Manau, kad su K. Varneliu reikėtų užmezgti mainų [buvo pabraukta – I. L.] santykius, <...> jis aistringas ir žinantis bibliofilas ir viską padarys, kad surasti Jums literatūrą* (Levo Vladimirovo prierašas ranka Kazio Varnelio 1964 m. rugsėjo 28 d. laiške, adresuotame Vilniaus valst. V. Kapsuko v. Universiteto Bibliotekos Direktoriui [Stasei Vaidinauskaitei]). Išlikusi K. Varnelio korespondencija su kalbama biblioteka rodo, kad tokie ryšiai užsimezgė ir buvo sėkmingai palaikomi. Be to,

regis, ne be L. Vladimirovo pagalbos, K. Varnelis vėliau buvo užmezgęs *ganyvus mainų leidinius ryšius* ir su Vladu Žuku (Vladimirovas, b. m., b). Antai šiam L. Vladimirovo buvo patarta kreiptis į čikagišką bibliofilą K. Varnelį dėl M. K. Čiurlionio bibliografijos, nes *jis domisi Čiurlioniu ir yra surinkęs nemažą bibliografiją: <...> tuojaus parašykite jam laišką <...> remdamasis mano rekomendacija. Jis yra aistringas lituanikos rinkėjas, aš kai ką jam esu pažadėjęs, Jūs su juo susiriškite ir turėsite naudos ir Jūs ir jis* (Vladimirovas, b. m., b).

Tos pačios viešnagės Vilniaus knygos bičiulių klube metu L. Vladimirovas pasakojęs ir apie jo organizuotus žygius susigrąžinti XIX a. išsklaidytas Vilniaus universiteto bibliotekos knygas. Knygių smalsumui patenkinti pastaruoju klausimu L. Vladimirovas nemažai kalbėjęs ir 1979 m. gegužės 16 d. lankdamasis jau formaliai veikusiam Vilniaus Mažvydo knygos bičiulių klube, nors tąkart pagrindinis viešnagės kaltininkas buvęs ką tik pasirodęs jo *Knygos istorijos* veikalas (Kaunas, 2010, lap. 8; [*Levas Vladimirovas Vilniaus Mažvydo knygos bičiulių klube*], 1979 m. gegužės 16 d.). Kaip liudija išlikęs V. Žuko konspektas, greta L. Vladimirovas tada pateikęs ir šiek tiek žinių apie savo asmeninę biblioteką, pažymėdamas, kad perkąs tik reikalingą darbui ir mėgiamą grožinę literatūrą. Papildomas ženklas, menantis L. Vladimirovo bičiulystę su mažvydiečiais, – jo asmeninėje bibliotekoje, saugomoje Vilniaus universiteto bibliotekoje, esanti V. Žuko knygelė *Bibliofilija praeityje ir dabar* (1979) su jos autoriaus dedikaciniu įrašu: *Gerb. profesoriui L. Vladimirovui apsilankymo Mažvydo klube proga. 1979.V.16. V. Žukas*. Mat ši knygelė taip pat buvusi neseniai išvydusi dienos šviesą ir jos autorius kaip tik ją dalijęs būtent minėtosios dienos klubiečių susibūrimė.

Vilniaus universiteto bibliotekos fondų sugrąžinimo klausimu L. Vladimirovas drauge su Irena Petrauskiene turėjo pasisakyti ir 1981 m. įsteigtame Lietuvos mokslų akademijos Istorijos instituto Simono Daukanto knygos bičiulių klube, kaip planuota, kovo mėnesį (*Lietuvos TSR Savanoriškos knygos bičiulių draugijos Lietuvos TSR Mokslų Akademijos Istorijos instituto Simono Daukanto vardo klubo darbo planas 1981 metams*), tačiau daugiau žinių apie šį klubą ir jo veiklą, kaip ir apie tai, ar teko jame apsilankyti L. Vladimirovui, mums aptikti nepavyko.

Kaip žinoma, 1974 m. spalio 3 d. Maskvoje įvyko Sąjunginės savanoriškos knygos bičiulių draugijos (toliau – SSKBD) steigiamasis suvažiavimas. Prieš tai buvo organizuojami steigiamieji suvažiavimai atskirose sąjunginėse respublikose ir pirmasis jų įvykęs būtent Lietuvoje minėtų metų gegužės 17 dieną. Jame tarp dalyvavusių 142 delegatų buvo ir Vilniaus universiteto

Mokslinės informacijos katedros vedėjas L. Vladimirovas, kuris skaitęs ir specialią kalbą, be kitko, atskleidžiančią jo nuostatas bibliofilijos sampratos ir jos socialinių funkcijų klausimais; tai bus aptarta šiek tiek vėliau. Suvažiavime L. Vladimirovas kartu su kitais keturiasdešimt dviem kandidatais buvo išrinktas į LSKBD valdybą, be to, deleguotas į SSKBD steigiamąjį suvažiavimą, numatomą sušaukti Maskvoje, į kurį turėjęs vykti kartu su Kauno viešosios bibliotekos direktoriaus pavaduotoju Jonu Baltušiu, Lietuvos komunistų partijos Centro komiteto Propagandos ir agitacijos skyriaus instruktoriumi Juozu Čapliku, Nemenčinės vidurinės mokyklos bibliotekos vedėja Vanda Rukova, Šakių knygyno direktore Roma Gurskiene, Grigiškių bandomojo popieriaus kombinato bibliotekos vedėja Janina Kontautiene, Lietuvos Lenino komunistinio jaunimo sąjungos Propagandos ir kultūrinio-masinio darbo skyriaus vedėjo pavaduotoju Juozu Koskumi, draugijos bei Valstybinio leidyklų, poligrafijos ir knygų prekybos reikalų komiteto pirmininku Juozu Nekrošiumi, Vilniaus universiteto Istorijos fakulteto dekanu ir Tarpžinybinės bibliotekų tarybos pirmininku K. Sinkevičiumi bei poetu Justinu Marcinkevičiumi³ (*Lietuvos knygos bičiulių draugijos pirmojo steigiamojo suvažiavimo stenograma*, 1974, lap. 73–78).

1975 m. rugsėjo 30 d. vykusiam LSKBD valdybos prezidiumo posėdyje buvo priimtas nutarimas *Apie paskaitinės propagandos organizavimą (Lietuvos TSR savanoriškos knygos bičiulių draugijos valdybos prezidiumo nutarimas „Apie paskaitinės propagandos organizavimą“*, 1975 m. rugsėjo 30 d.). Juo prezidiumas, be kitko, įpareigojo draugijos miestų skyrių valdybas aktyviai organizuoti paskaitinę knygos propagandą draugijos sistemoje. Paskaitinio darbo turinį, kaip buvo numatyta, privalėjęs sudaryti knygotyros, knygos istorijos, asmeninių bibliotekų, skaitymo kultūros ir kitų klausimų studijavimas. Paskaitoms skaityti nutarta kviesti aukštos kvalifikacijos specialistus – mokslo ir kultūros, kūrybinių sąjungų, kultūros švietimo įstaigų, leidyklų ir kitų organizacijų bei žinybų darbuotojus. Buvo patvirtinta lektorių grupė, susidedanti iš dvidešimt dviejų lektorių, į kurių gretas buvęs įtrauktas ir Mokslinės informacijos katedros vedėjas L. Vladimirovas (*Lektorių grupė*, 1975 m. rugsėjo 30 d.). 1983 m. išleistose *Metodinėse rekomendacijose paskaitinio darbo klausimais* nurodytoji L. Vladimirovo skaitomų paskaitų tema, žinant jo mokslinius interesus, yra gana netikėta – *Bibliografija ir jos vaidmuo efektyviai panaudojant knygų fondus (Metodinės rekomendacijos paskaitinio*

³ Suvažiavimo dalyvis J. Baltušis mini, kad tarp 39 tautybėms atstovavusių delegatų lietuvių buvę aštuoni (Baltušis, 1974, p. 10).

darbo klausimais, 1983, p. 17, 23). O draugijos Vilniaus miesto organizacijos 1977–1991 m. datuojamame *Paraiškų paskaitoms skaityti registracijos žurnale* tėra užfiksuota, kad profesorius 1980 m. rugsėjo 15 d. Aukštosios partinės mokyklos klausytojams skaitęs paskaitą tema *Knygos istorija* (LTSR Knygos bičiulių draugijos Vilniaus miesto organizacija, 1977–1991, lap. 43). Kita vertus, viename iš aštuntojo dešimtmečio pabaigoje vykusių Bibliotekininkystės ir Mokslinės informacijos katedrų *Knygos bičiulių būrelio* ataskaitinių-rinkiminių susirinkimų akcentuota, kad *doc. L. Vladimirovas skaitė paskaitų ciklą įvairiuose respublikos rajonuose (Bibliotekininkystės ir Mokslinės informacijos katedrų Knygos bičiulių būrelio ataskaitinio-rinkiminio susirinkimo protokolas, b. m.)*.

Išlikusiose L. Vladimirovo užrašų knygelėse aptinkamos paskiros žinios, liudijančios apie jo dalyvavimą viename ar kitame LSKBD organizuotame renginyje. Antai jo paties vaizdžiai tapomas reginys iš 1981 m. kelionės į *jaunystės kraštą*, Šilutę, kur vykusį knygos šventė. Jis keliavęs su *brigada*, t. y. *Vagos* leidyklos direktoriumi Algirdu Pekeliūnu ir jo pavaduotoju Valentinu Sventickiu, rašytojais Alfonsu Bieliausku ir Antanu Drilinga bei kitais. Veiviržėnų tarybinio ūkio Kultūros namų salėje L. Vladimirovas *ir jaunimo ir „senimo“* buvo klausinėjamas, kaip jis tapęs bibliotekininku, taip pat apie jo užsienio kalbų mokėjimą ir apie gyvenimą Jungtinėse Amerikos Valstijose. Klausytojų interesavimasis tokio pobūdžio klausimais L. Vladimirovą, matyt, maloniai nustebinęs ir iš to jis padaręs tokią išvadą: *Šis susitikimas Veiviržėnuose parodo kaip išaugo kultūros lygis, interesų ratas (L. Vladimirovo užrašų knygelė, 1978–1981)*. Išvykos metu L. Vladimirovas aplankė ir ne vienoje mokykloje specialiai jo ir kolegų atvykimo proga organizuotą renginį, bendravo su mokiniais, pasakojo apie savo darbą Jungtinėse Amerikos Valstijose. Kad minėtais metais profesorius viešėjo Šilutės, be to, ir Raseinių rajonuose vykusiose knygos šventėse, *kur skaitė visą eilę pranešimų, dalyvavo iškilmėse, aplankė bibliotekas ir mokyklas, kur susitiko su jaunaisiais skaitytojais ir knygų mylėtojais*, rodo ir LSKBD Vilniaus universiteto Istorijos fakulteto pirminės organizacijos pirmininkės Julijos Zinkevičienės 1981 m. spalio 28 d. parengta veiklos ataskaita (Zinkevičienė, 1981 X 28, lap. 1). L. Vladimirovo 1984 m. užrašų knygelės sausio 24 (*12 v. knygos bičiulių prez.*) ir vasario 1 (*Pranešimas Panevėžyje vieš. b-ka Knygos bič. dr. Liaudies u-tas*) dienos įrašai taip pat skelbia apie profesoriaus ketinimus dalyvauti atitinkamuose draugijos renginiuose (*L. Vladimirovo 1984 metų užrašų knygelė*). Be to, yra žinių, kad, pavyzdžiui, 1983 m. kovo 21–23 d. jis drauge su aktore Undine Nasvytyte ir

kitais draugijos atstovais dalyvavo knygos bičiulių renginiuose Telšiuose (*Lietuvos TSR savanoriškos knygos bičiulių draugijos valdybos potvarkis Nr. 12*, 1983 m. kovo 15 d.). 1988 m. balandžio 26 d. L. Vladimirovas LSKBD valdybos prezidiumo buvo kviečiamas dalyvauti bendrame draugijos respublikinės ir Vilniaus miesto organizacijos valdybų plenumo, kurio darbotvarkėje buvo numatoma kalbėti apie draugijos organizacijų uždavinius propaguojant knygą tarp vaikų ir jaunimo (Valdybos prezidiumas, 1988).

L. Vladimirovas priklausė 1975 m. įsisteigusios LSKBD Vilniaus universiteto pirminės organizacijos valdybai, be to, buvo išrinktas šios prezidiumo pirmininku. Yra išlikusi L. Vladimirovo 1975 m. balandžio 15 d. užpildyta *Draugijos nario įskaitos kortelė ir pareiškimas įstoti į draugijos narius*, adresuojami Bibliotekininkystės ir Mokslinės informacijos katedrų pirminei organizacijai (*Draugijos nario įskaitos kortelė, užpildyta Levo Vladimirovo, ir pareiškimas įstoti į draugijos narius*, 1975). Kaip tik minėtą dieną įvyko Vilniaus universiteto Istorijos fakulteto Bibliotekininkystės ir Mokslinės informacijos katedrų posėdis, kuriame vienas iš dienotvarkės klausimų buvęs būtent „*Knygos bičiulių*“ draugijos pirminės organizacijos kuopelės įkūrimas Bibliotekininkystės ir Mokslinės informacijos katedrose (*Bibliotekininkystės ir Mokslinės informacijos katedrų posėdžio, įvykusio 1975 IV 15, išrašas iš protokolo Nr. 10*). Šiuo klausimu kalbėjęs pirmosios katedros vedėjas docentas K. Sinkevičius pasiūlė visiems bibliotekininkams tapti respublikoje steigiamos „*Knygos bičiulių*“ draugijos nariais (*Istorijos fakulteto Bibliotekininkystės ir Mokslinės informacijos katedrų posėdžio, įvykusio 1975 IV 15, protokolas Nr. 5*, lap. 8). Nors, kaip pažymima, šis pasiūlymas katedrų narių buvo apvarstytas ir priimtas, tačiau tądien, be L. Vladimirovo, korteles ir pareiškimus teuzpildžiusios docentės G. Raguotienė ir Vanda Stonienė.

Išskirtinio dėmesio verta 1981 m. Istorijos fakulteto knygos bičiulių iniciatyva, kai buvo išplatintos *Asmeninių knygų kolekcijų apskaitos kortelės*, kurias užpildė devyniolika Vilniaus universiteto dėstytojų, tarp jų ir L. Vladimirovas. Ši kortelė suteikia žinių apie profesoriaus to meto asmeninės bibliotekos dydį, tematiką, tvarkymo ir visuomeninę reikšmę. Be to, pastaboms skirtoje skiltyje L. Vladimirovas aiškiai nurodęs ir jos komplektavimo paskirtį: *Rinkinys komplektuojamas ne tiek pagal jo savininko [L. Vladimirovo – I. L.] bibliofiliškų interesus, kiek pagal profesinius jo interesus ir kultūrinius poreikius; patenkančius į jo rankas unikalius leidinius atiduoda bibliotekoms (Asmeninių knygų kolekcijų apskaitos kortelė, užpildyta Levo Vladimirovo, [1981])*. Pirmąją teiginio dalį leistų patvirtinti Eglės Akstinaitės 2002 m. atlikto profesoriaus

asmeninės bibliotekos, saugomos Vilniaus universiteto bibliotekoje, tyrimo rezultatai. Jais remiantis L. Vladimirovo biblioteka laikytina universalaus pobūdžio asmeniniu knygų rinkiniu, susidedančiu iš mokslinei ir profesinei veiklai skirtos literatūros bei grožinės, filosofijos, meno, gamtos mokslų ir technikos lektūros, o bibliotekos skyriuje, tyrimo autorės įvardytame *Retos knygos. Inkunabulai. Bibliofilija*, tėra priskaičiuojamos vos 25 pozicijos (Akstinaitė, 2002, b, p. 245–246; Akstinaitė, 2002, a, lap. 61–62). Antrąją L. Vladimirovo išdėstytos nuostatos dalį paremia Domo Kauno teiginys, esą *senųjų knygų Profesorių nerinko ir net greičiausiai sąmoningai nuo jų ribojosi: tai bendras esamų ir buvusių mokslinių bibliotekų vadovų etikos bruožas. Kiek teko girdėti, gavęs tokių dovanų, kai ką atiduodavo Universiteto bibliotekai, kai ką – kolegoms ir pažįstamiems* (Kaunas, 2005, p. 161).

Turimomis žiniomis, minėtosios *Asmeninių knygų kolekcijų apskaitos kortelės* LSKBD buvo platinamos visoje Lietuvoje. Apie draugijos vykdomą kolekcijų apskaitą L. Vladimirovas užsimena savo dar 1979 m. *Kultūros barų* puslapiuose išspausdintame straipsnyje. Tas reikalas, matyt, dominęs ir patį profesorių. Antai viename iš jo bloknotų aptinkamos jo paties užrašytos pastabos apie vieno ar kito asmens knygų ir ekslibrisų kolekcijas (*L. Vladimirovo bloknotas* [be viršelio], b. m.). Minėtame straipsnyje L. Vladimirovas pažymėjęs esą *geriausiai pasidarbavo Šiaulių miesto Knygos bičiulių draugijos skyrius: jis atsiuntė korteles žymesnių miesto knygų kolekcionierių, kurių bibliotekose yra nuo 1 000 iki 5 000 spaudinių* (Vladimirovas, 1979, a, p. 52). Tad ir bloknote randame ne kurių žinių būtent apie šiauliškių Leono Ramoškos, Gerardo Bagdonavičiaus, Vytenio Rimkaus, Vlodo Zdichauskio, Vlodo Gudo ir Vandos Kavaliauskienės bei molėtiškių Albino Macnelio ir Aldonos Urbonienės bei dar kelių asmenų kolekcijas. Pažymima knygų ir kitų kolekcionavimo artefaktų kolekcijų visuomeninė reikšmė.

Norint atsakyti į klausimą, kaip vis dėlto aktyviai L. Vladimirovas dalyvavo LSKBD veikloje, būtina tolesnė, deja, išsklaidytų šaltinių paieška. Kol kas manytume, kad lygia greta ypač aktyviai tuo metu profesoriaus vykdyta pedagoginė, mokslinė ir kita visuomeninė veikla, darbą minėtame bare veikiausiai bus išstūmusi iš pirmųjų gretų. Pavyzdžiui, remiantis 1983 m. vasario 26 d. vykusiam Mokslinės informacijos katedros posėdžiui pateiktu *Prof. L. Vladimirovo visuomeninių pareigų* sąrašu jame išvardyta net aštuoniolika profesoriaus einamųjų aukštų ir atsakingų pareigų⁴ (*VU Istorijos fakulteto Mokslinės informacijos*

⁴ Remiantis 1983 m. duomenimis L. Vladimirovas buvo: 1. *LTSR Aukštojo ir spec. vid. mokslo ministerijos mokslinės-metodinės Tarybos narys*. 2. *VU Istorijos fakulteto tarybos narys*. 3. *VU*

katedros posėdžio, įvykusio 1983 m. vasario 26 d., protokolo Nr. 7 išrašas ir prof. L. Vladimirovo visuomeninės pareigos (priedas Nr. 1), lap. 327). Žvelgdamas iš šių dienų pozicijos, D. Kaunas pabrėžia, kad Profesoriaus vardas ir įvaizdis stiprina Universiteto prestižą. Jis buvo raginamas dalyvauti ir kalbėti ten, kur telkėsi reikšmingi žmonės ir atvykdavo užsieniečių (Kaunas, 2005, p. 163). Taigi tikėtina, kad kai kurios L. Vladimirovo eitos pareigos galėjusios būti efemeriškos. Pirmiau minėtą mūsų hipotetinį teiginį leistų patvirtinti ir tas faktas, kad, pavyzdžiui, 1987 m. rašytoje autobiografijoje L. Vladimirovas nė neužsiminęs apie savo veikmę LSKBD (Vladimirovas, 2005). Kita vertus, Mokslinės informacijos katedroje kaskart svarstant L. Vladimirovo pedagoginio, visuomeninio ir mokslo tiriamojo darbo rezultatus veik visada buvo pabrėžiamas ir jo aktyvus dalyvavimas visuomeninėje veikloje, kurių viena įvardijama būtent LSKBD.

Vis dėlto reikia pažymėti ir tai, kad L. Vladimirovas gerai suvokęs draugijos įsteigimo svarbą ir reikšmę. Dar 1976 m. vykusiame Lietuvos kultūros darbuotojų antrajame suvažiavime jis, skaitydamas pranešimą *Knyga ir komunistinis auklėjimas*, pažymėjęs, jog SSKBD įkūrimas esąs svarbus įvykis, o masinis knygos bičiulių judėjimas, jos dėka įgausiantis *organizuotumo, prasmingumo, kryptingumo*, – tai ryškus aukšto <...> kultūros lygio, jos įvairiapusių dvasinių reikmių įrodymas (Vilniaus valstybinio V. Kapsuko universiteto Mokslinės informacijos katedros vedėjo docento L. Vladimirovo pranešimas „Knyga ir komunistinis auklėjimas“, 1976, p. 222–223). Tačiau L. Vladimirovas ypač pabrėžė draugijos vaidmenį formuojant jaunimo interesus ir skonį, ugdant augančios kartos knygos meilę ir pagarbos jai jausmą bei gebėjimą dirbti su knyga. Šį LSKBD uždavinį jis įvardijo esant viena iš svarbiausių. Tai, kad

Knygos bičiulių draugijos pirmininkas. 4. TSRS Informacijos darbuotojų kvalifikacijos kelimo instituto IPKIR (Maskvoje) tarybos narys. 5. LTSR Respublikinio Kultūros darbuotojų tobulinimosi instituto tarybos narys. 6. LTSR Respublikinės bibliotekos tarybos narys. 7. VU Mokslinės bibliotekos tarybos narys. 8. Lietuvos mokslinės techninės informacijos instituto Mokslinės tarybos narys. 9. LTSR Kultūros ministerijos Valstybinės Tarpžinybinės bibliotekinės komisijos narys. 10. VU Specializuotos pedagogikos kandidato laipsniams tarybos narys. 11. LTSR Aukštojo ir spec. vid. mokslo ministerijos Mokslinės metodinės Tarybos Bibliotekininkystės ir Mokslinės informacijos sekcijos pirmininkas. 12. LTSR Knygų Rūmų Nacionalinės bibliografijos redkolegijos narys. 13. „Mokslo“ leidyklos tarybos narys. 14. Senosios rusų knygos suvestinio katalogo redakcijos prie TSRS Valst. Lenino v. bibliotekos narys. 15. Lietuviškosios tarybinės enciklopedijos mokslinis konsultantas. 16. TSRS Aukšt. ir spec. vid. mokslo ministerijos bibliotekinės tarybos narys ir bibliotekų prognozavimo komisijos pirmininko pavaduotojas. 17. Bibliotekininkystės ir mokslinės informacijos katedrų metodinės Knygotyros ir Informatikos komisijų pirmininkas. 18. TSRS Mokslų Akademijos Pasaulinės kultūros istorijos knygos istorijos tarybos narys (VU Istorijos fakulteto Mokslinės informacijos katedros posėdžio, įvykusio 1983 m. vasario 26 d., protokolo Nr. 7 išrašas ir prof. L. Vladimirovo visuomeninės pareigos (priedas Nr. 1), lap. 327).

L. Vladimirovas nebuvo abejingas *bibliofilijos pasireiškimams jaunimo tarpe*, liudytų dar pradžioje minėtasis jo straipsnis *Ką Jūs veikiate laisvalaikiu?*, išspausdintas *Tarybiniam studente*, taip pat jo išdėstytos pastabos 1973 m. parašytoje G. Raguotienės jaunajam skaitytojui skirtos būsimos knygelės *Šimtas knygų mįslių* (1974, 1981) rankraščio recenzijoje. Štai L. Vladimirovas autorei papriekaištavęs: <...> *kalbant apie bibliofiliją <...>, nieko nepasakyta <...>, apie bibliofilijos pasireiškimus jaunimo tarpe, apie savo pamėgtų knygų bibliotekėlių sudarymą, skaitymo dienynus ir konspektus ir pan. dalykus, ugdančius paauglio-skaitytojų [=o] knygų pamėgimą, jo skaitymo įgūdžius* (Vladimirovas, 1973 XI 15, lap. 3). LSKBD veiklos vertinimas, žvelgiant iš platesnių pozicijų, atsiskleidė 1978 m. sausio 13 d. vykusiame draugijos Vilniaus universiteto pirminės organizacijos narių ataskaitiniame-rinkiminiame susirinkime, kur L. Vladimirovas pažymėjęs, kad jis, steigiant draugiją, esą buvęs didelis entuziastas ir, nors kalbamu metu *dar nebuvo pasiekta iniciatyvos iš apačios*, ji sudaranti sąlygas kūrybiškai ir energingiau spręsti su knyga susijusius klausimus, be to, *organizuoti platesnio pobūdžio bibliofilijos vakarus ir kitus renginius (SKBD Vilniaus V. Kapsuko Universiteto Pirminės organizacijos narių ataskaitinio-rinkiminio susirinkimo, įvykusio 1978 m. sausio mėn. 13 d., protokolas, lap. 3).*

Tai, kad L. Vladimirovo vardas buvo įrašytas į LSKBD istorijos puslapius, liudytų knygos bičiulių įvairiomis progomis vienaip ar kitaip jam parodytas dėmesys, ir atvirksčiai. Antai 75-mečio proga LSKBD respublikinės valdybos vardu profesoriui sveikinimo telegramą atsiuntęs pirmininko pavaduotojas Jonas Žurauskas, greta geros sveikatos šiam linkėdamas ir neišsenkančios kūrybinės energijos bei naujų užmojų darbuose (*Jono Žurausko sveikinimas L. Vladimirovui 75-ečio proga*, 1987 02 27). Minint šią sukaktį 1987 m. vasario 27 d. Vilniaus universiteto Teatro salėje L. Vladimirovas savo kalboje, be kitko, pažymėjęs esąs besijaučiantis įsipareigojęs respublikos knygos bičiuliams parašyti antrąją *Knygos istorijos* dalį: *Vakar tvarkydamas savo stalčius radau lygiai prieš 5 metus Kauno Fizikinių-techninių energetikos problemų instituto knygų bičiulių draugijos man parašytą sveikinimą, linkėdami man geriausios kloties instituto knygos bičiuliai man rašo: „Nekantriai laukiame „Knygos istorijos“ antrosios dalies!“ O po to jau praėjo 5 metai* (Vladimirovas, 1987). Šį sveikinimą profesorius išsaugojęs, jis yra saugomas jo asmens fonde Vilniaus universiteto bibliotekos Rankraščių skyriuje (*Fizikinių-techninių energetikos problemų instituto Knygos bičiulių draugijos sveikinimas L. Vladimirovui 70-ečio proga*, 1982 m. kovo 12 d.). Tai, kad L. Vladimirovo *Knygos istorijos* veikalas knygos bičiu-

lių aplinkoje turėjo atgarsių ir buvo vertinamas, rodo ir toks atvejis. Antai šia knyga už aktyvų dalyvavimą skulptūrų, skirtų Petro Cvirkos apsakymo *Lakštingala* herojui, konkurse LSKBD valdybos prezidiumo organizacinio-vykdomojo biuro 1980 m. vasario 15 d. nutarimu buvo nutarta apdovanoti šešis Lietuvos SSR Dailės instituto ketvirto kurso studentus (*Lietuvos TSR SKBD valdybos prezidiumo organizacinio-vykdomojo biuro nutarimas „Dėl skulptūrų, skirtų P. Cvirkos apsakymo „Lakštingala“ herojui, konkurso dalyvių paskatinimo“*, 1980 m. vasario 15 d.).

Savita atsakomybės ir įsipareigojimo knygos bičiuliams pajauta atsiskleidžia ir L. Vladimirovo svarstymuose knygos muziejaus steigimo tuometėje Lietuvoje klausimu. Anot jo, greta senos ir retos knygos muziejaus, kuris steigtinas Vilniaus universiteto bibliotekoje, *degančiai reikalingas ir visai kito tipo knygos muziejus, kuris taptų aktyvios knygos ir skaitymo propagandos centru, pavaizduotų knygą <...>, kaip „galingą jėgą“ visuomenės gyvenime* (Vladimirovas, b. m., a, lap. 4). L. Vladimirovo įsitikinimu, tokio muziejaus ekspozicijoje svarbiausią vietą turėtų užimti gyvenamojo meto knyga, atsiskleidžianti visuose jos funkcionavimo visuomenėje etapuose – leidybos, gamybos, platinimo ir vartojimo. Tokiu būdu ekspozicijoje, be kitko, turėtų būti skiriama vietos ir knygos apipavidalinimo menui, ekslibrisams, bibliofilijai, bibliografijai, bibliotekininkystei, popierininkystei ir panašioms dalykams. Be kita ko, kaip reziumavo profesorius, ateityje toks muziejus turėtų tapti ir įvairių *masinių knygos ir skaitymo propagandos priemonių organizavimo centru* (Vladimirovas, b. m., a, lap. 5).

Knygos bičiulių dėmesio L. Vladimirovas nestokojo ir pats dalyvavo jų veikloje ir Lietuvai atgavus nepriklausomybę. Visų pirma minėtina, kad jis buvo kviečiamas ir dalyvavo XXVII knygos mėgėjų draugijos atkuriamajame posėdyje, vykusiame 1993 m. birželio 27 d. Kauno viešojoje bibliotekoje, be to, drauge su Sigitu Tamkevičiumi tapo šios draugijos rėmėjais (*Kvietimas L. Vladimirovui dalyvauti XXVII knygos mėgėjų draugijos atkuriamajame posėdyje*, [1993]; Butkevičienė, 2004, p. 12–13). Ir vėlesniais metais tuometė draugijos sekretorė Dalia Poškienė siūsdavusi profesoriumi kvietimus dalyvauti, pavyzdžiui, 1994 m. sausio 29 (Poškienė, 1994 m. sausio 18 d.) ir gegužės 27 d. (Poškienė, 1994 m. gegužės 20 d.) susirinkimuose. Tais pačiais metais Lietuvoje uždarius nedideles bibliotekas ir knygoms iškilus pavojui birželio mėnesį Kauno kultūros rūmų bibliotekoje, kuriai taip pat grėsęs uždarymas, minėtosios draugijos ir Kauno kultūros rūmų iniciatyva buvo parengta paroda *„Habent sua fata libelli“ / Knygos turi savo likimą / ir organizuota Knygos gel-*

bėjimo mėnesio akcija, kur buvo kviečiamas dalyvauti bei prisidėti ir L. Vladimirovas (Butkevičienė, 2004, p. 12; XXVII Knygos mėgėjų draugija, Kauno kultūros rūmai, b. m.). 2001 m. kovo 27 d. draugijos visuotinis susirinkimas paskelbė profesorių L. Vladimirovą (po mirties) XXVII knygos mėgėjų draugijos garbės nariu. Šis raštas buvo perduotas eksponuoti Vilniaus universiteto bibliotekos Levo Vladimirovo Jungtinių Tautų Organizacijos depozitiniame skyriui, kur saugoma profesoriaus asmeninė biblioteka (Butkevičienė, 2004, p. 15).

LEVO VLADIMIROVO NUOSTATOS BIBLIOFILIJOS SAMPRATOS IR JOS FUNKCIJŲ ATŽVILGIU

Grįžtant prie dar straipsnio pradžioje išdėstytų minčių apie sovietinio režimo pastangas sukurti Lietuvoje liaudžiai ar masėms formuoti palankią kultūros terpę, pažymėtina, kad šios integralia dalimi, kaip ir kiekviena kita kultūros sritis, tapo ir bibliofilija, o tai reiškė, kad ji turėjo būti perkuriama ir pritaikoma prie sovietinės egzistencijos standartų. Tokiu būdu bibliofiliją ideologiniu lygmeniu imta aiškinti dvejopai. Pozityvaus požiūrio šalininkai (sovietinės ideologijos atžvilgiu) ją paprastai siejo su elementariu knygų pomėgiu / pamėgimu, knygų kaupimu ir knygos meile. Negatyvaus požiūrio šalininkai bibliofiliją skelbė esant paprasčiausią retų ir vertingų knygų kolekcionavimą, dažnai tapatintą su bibliomanija, o ši savo ruožtu – su elitine bibliofilija. Taip apibrėžiama pirmojo požiūrio šalininkų bibliofilija buvo tapati neva naujai gimusiai *socialistinei, sovietinei* ar *tikrajai bibliofilijai*, o tokio jos suvokinio konstravimas suponuoja mintį apie bibliofiliją kaip masiškai sovietinėje visuomenėje paplitusį reiškinį arba, kitaip tariant, apie masinės bibliofilijos susiformavimą. Tačiau, pasak filosofės ir politologės Hannos Arendt, kaip iš esmės negali egzistuoti masinė kultūra ir tiksliau yra kalbėti apie masines pramogas, *besimaitinančias pasaulio kultūros objektais* (Arendt, 1995, p. 234), taip analogiškai negalima ir ideologų oficialiu lygmeniu formuoti masinę bibliofiliją, nes bibliofilija yra aukštosios ar bent aukštesniosios kultūros reiškinys ir viena iš jos veiklos formų, būdingas nedaugeliui, taigi tegalima kalbėti apie masinį knygų kaupimą. Nepaisant to, šis reiškinys sovietmečiu buvo įvardijamas būtent bibliofilijos terminu.

Tokia dvejopa laikysena, kaip ir kitiems tuo metu negausiai bibliofilijos tema rašiusiesiems, būdinga ir L. Vladimirovo darbams, kai *senieji bibliofilai*

įvardijami, pavyzdžiui, *bibliofilais*, „*augurais*“, o sovietiniai knygos bičiuliai – *tikraisiais bibliofilais*. Profesoriaus bibliofilijos sampratos ir jos funkcijų suvoktis pirmiausia atsiskleidžia per jo publikuotus darbus, tiesiogiai pašvęstus bibliofilijai, ir kitus nepublikuotus šaltinius. Pastariesiems, be kitų, priskirtini ir pirmiau minėtieji LSKBD steigiamajame suvažiavime perskaitytos kalbos tekstas ir pasisakymų iš Vilniaus universiteto pirminės organizacijos posėdžių fragmentai. Be to, L. Vladimirovo požiūrį į kalbamą reiškinį gerokai papildė bei praturtina ir negausūs privačių knygų rinkinių tyrimai, išsitenkantys XVI–XVIII a. rėmuose. Bibliofilija neapainama ir L. Vladimirovo *Knygos istorijos* veikale. Pirmojoje jo dalyje žiupsnelis minčių bibliofilijos sampratos klausimais perteikiama kalbant apie knygų paplitimą visuomenėje ir bibliotekas XVI–XVII amžiuje (Vladimirovas, 1979, b, p. 299–308, 506–518), antrojoje dalyje randame atskirą skyrių, pavadintą *Bibliotekininkystė. Bibliofilija. Bibliografija* (Vladimirovas, 2011, p. 149–191).

Detalesnės atidos nusipelno tiesiogiai bibliofilijos reiškiniui skirti L. Vladimirovo darbai. Šių nėra daug, bet kiekvienas jų yra savaip reikšmingas Lietuvos bibliofilijos istorijai. Visų pirma pažymėtina, kad profesorius yra laikytinas sovietmečiu išspausdinto pirmojo mums žinomo straipsnio, teikiančio reikšmingesnių bibliofilijos teorinių ir istorinių žinių, autoriumi. Kaip minėta, dar 1958 m. jis kreipėsi į *Tarybinio studento* laikraščio skaitytojus, klausdamas šių, ką jie veikiantys laisvalaikiu. Šiame straipsnyje iš pradžių trumpai apžvelgiamos pirmosios pasaulio bibliotekos ir jų fondų sudėtis, aptariama knygos formos ir jos išorinės išvaizdos kaita bei jos padėtis, sykiu ir sąlygos knygoms rinkti nepastovioje visuomenėje. Autorius, nepalankiai atsiliepdamas apie *buržuazinių laikų Lietuvos buržuazinę inteligentiją, į knygų rinkimą žiūrėjusią kaip į tuščią, beprasmį užsiėmimą*, pacituoja dar 1931 m. *Sėjos bare* išspausdintą Juozo Tumo-Vaižganto straipsnį *Knygų spinta, lietuviams dar nežinomas baldas* (Vladimirovas, 1958), kuriuo itin dažnai mėgta remtis visu okupaciniu laikotarpiu tiek spaudoje, tiek kalbant įvairiuose knygai skirtuose renginiuose. L. Vladimirovas pabrėžia, kad *tarybiniais metais knyga tapo kasdienine reikme ir beveik kiekvienoje šeimoje sudaromas savo knygų rinkinėlis*, be to, bibliofilija, *kuri anksčiau buvo aristokrato arba mokslininko privilegija*, <...> *pasidarė masiška* (Vladimirovas, 1958). Remdamasis pateiktais svarstymais autorius nenubrėžė aiškios takoskyros tarp *bibliofilo* ir *bibliomano* sąvokų. Tiek po viena, tiek po kita jų slėpėjo *savanaudiškas knygų pamėgimas*. O *tikraisiais knygos mėgėjais* jis įvardijo tuos, kurie, *turėdami kokią nors unikalinę knygą arba rankraštį, perleidžia jį bibliotekai* (Vladimirovas, 1958).

Sutelkti archyviniai šaltiniai leidžia L. Vladimirovą įvardyti ir neabejotinai dėl 1974 m. įsteigtos LSKBD poveikio 1977 m. *Lietuviškosios tarybinės enciklopedijos* antrajame tome išspausdinto didoko straipsnio, pavadinto *Bibliofilija* (Bibliofilija, 1977), autoriumi. Pagal to meto tradicijas straipsnių autoriai enciklopedijoje nebuvo nurodomi. Dar 1972 m. spalio 23 d. Vyriausiosios enciklopedijų redakcijos Filologijos mokslinė redakcija kreipėsi į L. Vladimirovą su užsakyму parašyti minėtajai enciklopedijai devynis straipsnius, kurių vienas būtų skirtas būtent *Bibliofilijai* ir kurį sudarytų iki 2 500 spaudos ženklų (Vyriausioji enciklopedijų redakcija, 1972 m. spalio 23 d.). Užsakymo blankas patvirtintas L. Vladimirovo parašu. Iki šiam šaltiniui patekus į rankas buvo manoma, kad straipsnio autorius yra V. Žukas, aktyvus aštuntojo dešimtmečio antrosios pusės organizuotos bibliofilijos judėjimo dalyvis ir minėtosios knygelės *Bibliofilija praeityje ir dabar* autorius. Juo labiau jo pavardė, kaip, beje, ir L. Vladimirovo, figūruoja enciklopedijos antrojo tomo autorių, atsakingų už straipsnius spaudos, radijo ir televizijos temomis, sąrašė. Siekiant visiškai išsklaidyti abejones ir patvirtinti L. Vladimirovo autorystę buvo peržiūrėta Vilniaus universiteto bibliotekos Rankraščių skyriuje saugomame V. Žuko asmens fonde esanti byla *V. Žuko leidybinės veiklos dokumentai*, kurioje rasta tos pačios redakcijos vedėjos E. Dagtės pažyma, datuojama 1983 m. gegužės 10 d., su V. Žuko *Lietuviškajai tarybinei enciklopedijai* parengtų straipsnių sąrašu (Vyriausioji enciklopedijų redakcija, 1983 V 10). Tarp aštuoniolikos nurodytųjų straipsnio *Bibliofilijos* antrašte neradome. Taigi kalbamo straipsnio autoriumi galima pagrįstai laikyti L. Vladimirovą. Be to, atkreiptinas dėmesys į tai, kad straipsnyje vienam ar kitam teiginiui iliustruoti pasitelkiamos Pranciškaus Skorinos, Ivano Fiodorovo, Žygimanto Augusto, Georgijaus Albiničiaus ir kitų asmenų, kurie ne kartą buvo L. Vladimirovo mokslinių interesų akiratyje, pavardės, o tai taip pat leidžia patvirtinti jo autorystę.

Grįžtant prie straipsnio turinio, jame yra pateikiama bibliofilijos, ją įvardijant kaip retų ir vertingų leidinių kolekcionavimą, apibrėžtis, atskleidžiamos jos ištakos ir bendrais bruožais išryškinami esminiai jos raidos etapai skirtingose šalyse, tarp jų ir Lietuvoje. Šiame straipsnyje greta 1974 m. įsteigtos LSKBD ir Vilniuje bei Kaune gyvuojančių knygos mėgėjų klubų nurodyta ir 1931–1940 m. Kaune veikusi XXVII knygos mėgėjų draugija, kuri tuo metu vis daugiau atidos susilaukė dėl ėmusio didėti akademinų interesų poveikio. Kalbamo straipsnio paskelbimas minėtoje enciklopedijoje laikytinas svarbiu lūžiniu momentu Lietuvos bibliofilijos istorijoje, nes tai reiškė, kad ideologiniu lygmeniu ji jau buvo pripažinta.

Praėjus dvejim metams po enciklopedijoje išspausdinto straipsnio, t. y. 1979 m., L. Vladimirovas *Kultūros baruose* paskelbė išsamų, nemažos apimties darbą *Bibliofilija ir knygos bičiuliai* (Vladimirovas, 1979, a). Jo įvadinėje dalyje autoriaus žvilgsnis trumpam nukrypsta į bibliofilijos ištakas, vėliau prisimenama jo pažintis su Grolier bibliofilų klubu Niujorke, kuris, kaip, beje, ir *mažas Groljero klubas Lietuvoje* – tarpukariu veikusi XXVII knygos mėgėjų draugija, pasitelkiami *klasinės visuomenės bibliofilijos ribotam pobūdžiui* iliustruoti. Nors L. Vladimirovas, remdamasis sovietinės Rusijos knygotyriminko A. Sidorovo teorinėmis nuostatomis, nemažai dėmesio skyrė *knygų bičiulio* ir *bibliofilo* sąvokoms aptarti ir jas atskirti, tačiau pats, neatsilikdamas nuo bibliofilijos sovietmečiu interpretacijai būdingo tendencingumo, šias sąvokas straipsnyje vartojo, pirma, kaip sinonimus, antra, siekdamas atskirti *skaitančiojo elito* atstovą nuo *skaitančiosios liaudies* atstovo, pirmąjį įvardijo *bibliomanu*, *bibliofilu snobu*, *senuoju bibliofilu* ar *bibliofilu „auguru“*, o antrąjį – *tikroju bibliofilu*. Šioje vietoje reikia pažymėti, kad pirmiau apibūdintas dvejopas bibliofilijos sampratos interpretavimas ideologiniu lygmeniu vis dėlto turėjo ir pozityvų atspalvį. Šį bene tiksliausiai sovietmečiu atskleidė ir apibūdino Peliksas Bugailiškis dar 1959 m. išdėstytose savo dvejonėse: *iš vienos pusės – aš gerbiau juos* [kolekcininkus-mėgėjus – I. L.] *už meilę savo tautos kultūriniais palaikams <...>, ir vertinau jų nuopelnus senovės palaikų, kad ir problematiško, apsaugojimo atžvilgiu <...>, iš kitos – buvau priešingas jų antivisumeniškumui, savinantis visuomenines vertybes, kurios lieka pas juos platesnei visuomenei neprieinamos* (Bugailiškis, 1959, lap. 2). Analogiškai ir L. Vladimirovas kalbamame straipsnyje *senųjų bibliofilų* vadinamųjų „*baltųjų varnų*“⁵ *medžioklėje*, kurioje dalyvaudami, anot jo, *jie sąmoningai šalinasi knygos bičiulių judėjimo, išvelgęs ir pozityvų jų veiklos pradą: <...> „medžiodami“ unikumus, jie padaro ne vieną įdomų atradimą, kartais išgelbėdami nuo pražūties kokio seno pastato rūsyje arba palėpėje sukrautoje makulatūroje retus ir seniai ieškomus spaudinius* (Vladimirovas, 1979, a, p. 52). Be to, kaip ne kartą yra akcentavęs ir kituose savo darbuose, bibliofilija atliko reikšmingą vaidmenį bibliotekų istorijoje, t. y. bibliofilų kolekcijos sudarė daugelio senųjų bibliotekų knygų fondų pagrindą. Svarbi L. Vladimirovo įžvalga ir ta, kad knyga, patekusi į asmeninę biblioteką, *nenustoja savo esminės funkcijos, kad ji organiškai įeina į jos savininko gyvenimą ir aktyviai jame reiškiasi, kad ji tampa jo bičiule ir patarėja, turtina jo dvasinį pasaulį ir plečia akiratį, stimuliuoja kūrybinę veiklą* (Vladimirovas, 1979, a, p. 51). Anot straipsnio autoriaus, tai

⁵ *Baltosiomis varnomis* tradicinėje bibliofilijos kultūroje įvardijamos itin retos knygos.

yra tikrosios bibliofilijos pagrindinis specifinis požymis (Vladimirovas, 1979, a, p. 51).

Šiame ir minėtame 1958 m. straipsnyje pateiktas L. Vladimirovo nuostatas bibliofilijos sampratos ir sovietmečiu pakitusių jos funkcijų klausimais išplečia išlikęs jo dar 1974 m. gegužės 17 d. LSKBD steigiamajame suvažiavime perskaitytos kalbos tekstas (*Lietuvos knygos bičiulių draugijos pirmojo steigiamojo suvažiavimo stenograma*, 1974, lap. 63–66). Čia vėlgi jo pabrėžiama, kad sovietmečiu bibliofilija tapo masiniu reiškiniu, kad į knygos bičiulių gretas įsitraukė ne tik inteligentai, bet ir darbininkai bei valstiečiai. L. Vladimirovas, išskeldamas klausimą, kas skiria sovietinį knygos bičiulį nuo užsienio bibliofilo, į jį atsako taip: *Tai jo aktyvus vaidmuo knygos gyvenime. Mūsų knygos bičiulis, įstojęs į naują draugiją [LSKBD – I. L.], privalo aktyviai įsijungti į knygų platinimo visuomenėje reikalus, paremti <...> knygų prekybos ir kultūros-švietimo organizacijų veiklą, jų pastangas skleisti knygų visuomenėje, ugdyti per ją mūsų žmones, didinti jų kultūrinį lygį, plėsti jų intelektualinį akiratį, ugdyti naują požiūrį į skaitymą ir knygą* (*Lietuvos knygos bičiulių draugijos pirmojo steigiamojo suvažiavimo stenograma*, 1974, lap. 65).

Archyvinių šaltinių liudijimu, 1979–1980 mokslo metais viena iš L. Vladimirovo bibliotekininkystės ir bibliografijos studijų programos studentams pasiūlytų diplominių darbų temų buvo *Tarybinės bibliofilijos socialinė ir kultūrinė funkcija* (*Diplominių darbų temos 1979/1980 m. m.*, lap. 1). 1979 m. spalio mėnesio įsakymu Vilniaus universiteto Istorijos fakulteto dekanas patvirtino bibliotekininkystės ir bibliografijos specialybės penkto kurso dieninio skyriaus studentų, išleidžiamų Mokslinės informacijos katedros, diplominių darbų, tarp jų ir minėtojo, temas ir vadovus (*Istorijos fakulteto dekanas įsakymas Nr. 4*, 1979 m. spalio). *Tarybinės bibliofilijos* tyrimo ėmėsi Silvija Mašnauskaitė. Diplominis darbas, susidedantis iš 100 puslapių, tiesa, kiek pakoreguota antrašte, – *Tarybinės bibliofilijos socialinė ir kultūrinė funkcijos* – buvo parengtas ir apgintas 1980 m. birželio 3 d. bei įvertintas gerai (*Valstybinių egzaminų komisijos posėdžio protokolas Nr. 14*, 1980 m. birželio 3 d.). Recenzentu buvo paskirtas Algimantas Lukošius. Deja, šių eilučių autorei diplominio darbo, kuris, be abejo, supažindintų su *socialistinės bibliofilijos* interpretavimu, o kartu atspindėtų ir mokslinio vadovo nuostatas, pėdsakų iki šiol aptikti nepavyko.

L. Vladimirovas buvo linkęs pernelyg sureikšminti ir suabsoliutinti bibliofilijos reiškinį ne tik sovietmečiu savo paskelbtuose darbuose bei nuskambėjusiuose pasisakymuose, bet ir jau nepriklausomos Lietuvos laikais pasirodžiusiame straipsnyje *Lietuvos bibliofilija XVIII amžiuje* (Vladimirovas, 1998).

Visada, t. y. tiek kalbant apie knygų paplitimą visuomenėje XVI–XVII a., tiek XVIII a., tiek, kaip jau buvo parodyta, sovietinėje Lietuvoje, bibliofilija jo traktuojama kaip masiškai paplitęs reiškinys, kadaise tapusi net savita Lietuvos didikų ar aristokratų mada, pamėgdžiojimu ir garbės reikalu. Su šiais teiginiais negalėtume sutikti, nes vien pats didesnių ar mažesnių knygų rinkinių turėjimo faktas ar kitos smulkios detalės dar nereiškė jų savininkus siekus universalesnių knygos kultūros tikslų. Privačių knygų rinkinių tyrimuose, aprėpiančiuose XVI–XVIII a., paprastai biblifilo, aistringo biblifilo ar knygų medžiotojo, taip pat knygų mėgėjo ar tiesiog knygiaus (šias sąvokas autorius vartojo kaip sinonimus) etiketė lipdoma daugiausia vadovaujantis knygų rinkinių dydžio, paskirties, tvarkymo ir ypač iškeliamo nuosavybės žymėjimo kriterijais. Antai, kaip konstatavęs L. Vladimirovas, apie Juozapo Vincento Pliaterio *pasišventimą bibliofilijai liudija tik išlikęs jo ekslibrisas* <...>. *Apie jo biblioteką nieko konkretaus nežinoma, neaiški ir jos buvimo vieta* <...> (Vladimirovas, 1998, p. 178). Be to, tyrimuose galima išvelgti ir esant nemažai prieštaravimų: vienais atvejais knygų kolekcijos L. Vladimirovo yra įvardijamos bibliofilinėmis, kai jos yra skiriamos jų savininko kaip skaitytojo interesams tenkinti, kitais atvejais – kai jose esti retų ir vertingų unikalių leidinių. Pirmiau aptartą profesoriaus nuostatą, kuria jis vadovavosi komplektuodamas savo knygas, dažnai galima išvysti ir jo darbuose. Štai kad ir kalbėdamas apie XVIII a. asmenines knygų kolekcijas turėjusius mokslininkus, juristus ir kitus piliečius, jis pabrėžia: *Daugelis jų savo kolekcijas rinko ne iš bibliofilinių paskatų, o naudojo savo profesinėje veikloje. Pagrindinis tikslas rinkti knygas – konkreti privačių bibliotekų nauda, o ne bibliofilinis tikslas – rinkti dėl rinkimo. Be to, tokių bibliotekų savininkai savo knygomis leido naudotis draugams ir mokslininkams* (Vladimirovas, 2011, p. 186). Pastarasis sakinyss greičiausiai nulemtas dar aštuntojo dešimtmečio antrojoje pusėje išaugusio asmeninių bibliotekų visuomeninės reikšmės didinimo poreikio ir aktualijų.

Bibliofilijos reiškinio suabsoliutinimas puikiai atsiskleidžia ir 1974 m. gegužės 17 d. LSKBD steigiamajame suvažiavime bei 1978 m. sausio 13 d. pirmiau minėtame draugijos Vilniaus universiteto pirminės organizacijos narių atskaitiniame-rinkiminiame susirinkime nuskambėjusiuose L. Vladimirovo pasisakymuose. Antai pirmajame jų jis pažymėjęs, kad *bibliofilija Lietuvoje, knygos meilė gimė dar senais laikais, prieš 400 metų (Lietuvos knygos bičiulių draugijos pirmojo steigiamojo suvažiavimo stenograma, 1974, lap. 63)*, o antrojoje kalboje buvo išarta tokia frazė: *Universitetas yra bibliofilijos centras, turi 400 metų tradicijas. Universiteto istorija yra tiesiog bibliofilijos istorija*

(SKBD Vilniaus V. Kapsuko Universiteto Pirminės organizacijos narių ataskaitinio-rinkiminio susirinkimo, įvykusio 1978 m. sausio mėn. 13 d., protokolas, lap. 3). Abiem minėtais atvejais L. Vladimirovas bibliofilijos ištakas Lietuvoje kildino iš Vilniaus universiteto ištakų. Be to, yra ir plačiau apie tai rašęs, kad *savotišku knygų kolekcionavimo židiniu ir bibliofilijos skatintoju tapo Vilniaus universitetas. Dar jėzuitų akademijos laikais tarp jo profesūros buvo uolių mokslinės literatūros rinkinių sudarytojų* (Vladimirovas, 1998, p. 187). Kaip to meto bibliofilus jis nurodęs architektą ir astronomą Tomą Žebrauską bei teologijos ir kanonų teisės daktarą Dovydą Pilchovskį, kurių knygos buvusios paženklintos atitinkamais nuosavybės ženklais. Šios L. Vladimirovo mintys, matyt, buvo detalizuojamos ir plėtojamos 1979 m. gruodžio 5 d. tuometinių Lietuvos SSR Meno darbuotojų rūmų kino salėje LSKBD Vilniaus miesto skyriaus ir Vilniaus universiteto pirminės organizacijos tarybų surengtoje mokslinėje konferencijoje, skirtoje universiteto 400 metų jubiliejui, kur jis skaitęs pranešimą *Vilniaus universiteto bibliofilai (Mokslinės konferencijos, skirtos universiteto 400 metų jubiliejui, kvietimas-programa, [1979])*. Deja, nėra žinių, kad pranešimo tekstas būtų išlikęs.

IŠVADOS

Apibendrinant galima teigti, kad L. Vladimirovo dalyvavimas nuo 1974 m. prasidėjusiame organizuotame knygos bičiulių judėjime, taip pat jo darbai, skirti bibliofilijai, palieka savo pėdsaką Lietuvos bibliofilijos istorijoje. Jo vardas išskyla greta V. Žuko, kaip vieno iš svarbesniųjų sovietinės Lietuvos bibliofilijos interpretacijų autoriaus, o darbai reikšmingai papildo lietuviškosios bibliofilijos istoriografiją. Nors, kaip atliktas tyrimas parodė, L. Vladimirovo palikimas bibliofilijos istorijos ir teorijos klausimais nėra gausus, vis dėlto jo įžvalgos leidžia geriau suvokti ir reikšmingai prisideda prie sovietinėje Lietuvoje ideologiniu lygmeniu formuotosios bendrosios bibliofilijos sampratos. Pažymėtina, kad L. Vladimirovas neatsiliko nuo bibliofilijos sovietmečiu dvejojam aiškinimui būdingo tendencingumo. Viena vertus, bibliofiliją jis traktavo kaip elementariausią knygų pomėgį, jų kaupimą ar tiesiog knygos meilę, kita vertus, – kaip retų ir vertingų leidinių kolekcionavimą, į kurį tradiciškai žvelgęs nepalankiai ir jį tapatinęs su *snobiškąja* bibliofilija bei bibliomanija. Tiek sovietmečiu, tiek jau nepriklausomos Lietuvos laikais pasirodžiusiuose L. Vladimirovo darbuose bei nuskambėjusiuose pasisakymuose bibliofilija jo

apibūdinama kaip masiškai paplitęs reiškinys. Vis dėlto reikia pažymėti ir tai, kad profesorius, kaip ir kiti tuo metu negausiai rašiusieji bibliofilijos klausimais, įžvelgęs ir pozityvų bibliofilų veiklos pradą, šiems renkant, gelbstint ir kitais būdais išsaugant rankraštinio ir spausdintinio paveldo išteklius.

LITERATŪROS IR ŠALTINIŲ SĄRAŠAS NEPUBLIKUOTI ŠALTINIAI

AKSTINAITĖ, Eglė (2002, a). *Prof. Levo Vladimirovo asmeninė biblioteka: organizacija ir funkcijos: magistro darbas [tekstas kompiuteriu]*. Mokslinis vadovas D. Kaunas. 281 lap. Vilniaus universiteto bibliotekos Rankraščių skyrius (toliau – VUB RS), F145–1457.

Asmeninių knygų kolekcijų apskaitos kortelė, užpildyta Levo Vladimirovo [spaudinys užpildytas rankraščiu] ([1981]). 1 lap. VUB RS, F47–2104.

Bibliotekininkystės ir Mokslinės informacijos katedrų Knygos bičiulių būrelio ataskaitinio rinkiminio susirinkimo protokolai [mašinėraštis] (b. m.). 1 lap. Ivetos Jakimavičiūtės VUB RS perduota byla.

Bibliotekininkystės ir Mokslinės informacijos katedrų posėdžio, įvykusio 1975 IV 15, išrašas iš protokolo Nr. 10 [mašinėraštis]. 1 lap. Ivetos Jakimavičiūtės VUB RS perduota byla.

BUGAILIŠKIS, Pelikšas. (1959). *Gyvenimo vieškeliais: (iš atsiminimų, archyvų ir spaudos atlaikų)*. IV dalis. Senienų globa ir kraštotyra [mašinėraštis]. Vilnius. 168 lap. VUB RS, F72–1040.

Diplominių darbų temos 1979/1980 m. m. [mašinėraštis]. Vilniaus universiteto archyvas (toliau – VUA), f. R856, ap. 24, b. 386, lap. 1–3.

Draugijos nario įskaitos kortelė, užpildyta Levo Vladimirovo, ir pareiškimas įstoti į draugijos narius [spaudinys užpildytas rankraščiu] (1975). 1 lap. Ivetos Jakimavičiūtės VUB RS perduota byla.

XXVII Knygos mėgėjų draugija, Kauno kultūros rūmai (b. m.). *Kvietimas L. Vladimirovui dalyvauti ir prisidėti prie „Knygos gelbėjimo mėnesio akcijos“* [rankraštis]. 1 lap. VUB RS, F145–589.

Fizikinių-techninių energetikos problemų instituto Knygos bičiulių draugijos sveikinimas L. Vladimirovui 70-ečio proga [rankraštis] (1982 m. kovo 12 d.). Kaunas. 1 lap. VUB RS, F145–586.

Istorijos fakulteto Bibliotekininkystės ir Mokslinės informacijos katedrų posėdžio, įvykusio 1975 IV 15, protokolas Nr. 5 [mašinėraštis]. VUA, f. R856, ap. 24, b. 107, lap. 8–9.

Istorijos fakulteto dekanas įsakymas Nr. 4 [mašinėraštis] (1979 m. spalio). Vilnius. VUA, f. R856, ap. 24, b. 386, lap. 8–9.

Jono Žurausko sveikinimas L. Vladimirovui 75-ečio proga: telegrama [mašinėraštis] (1987 02 27). 1 lap. VUB RS, F145–586.

- KAUNAS, Domas (2010). *Mažvydo klubo užrašai: 1979–1994* [tekstas kompiuteriu]. Vilnius. 91 lap. Domo Kauno asmeninis archyvas.
- Kvietimas L. *Vladimirovui dalyvauti XXVII knygos mėgėjų draugijos atkuriamajame posėdyje*: lankstinukas [spaudinys] ([1993]). VUB RS, F145–552.
- L. *Vladimirovo bloknotas* [be viršelio] [rankraštis] (b. m.). Lapai nenumeruoti. VUB RS, F145–823.
- L. *Vladimirovo 1984 metų užrašų knygelė* [rankraštis]. Lapai nenumeruoti. VUB RS, F145–823.
- L. *Vladimirovo užrašų knygelė* [rankraštis] (1978–1981). Lapai nenumeruoti. VUB RS, F145–553.
- Lektorių grupė* [mašinėraštis] (1975 m. rugsėjo 30 d.). VUB RS, F306–10, lap. 19.
- [*Levas Vladimirovas Vilniaus Mažvydo knygos bičiulių klube*] [rankraštis] (1979 m. gegužės 16 d.). 4 lap. Vlado Žuko asmeninis archyvas.
- Levo Vladimirovo prierašas ranka Kazio Varnelio 1964 m. rugsėjo 28 d. laiške, adresuotame Vilniaus valst. V. Kapsuko v. Universiteto Bibliotekos Direktoriui* [Stasei Vaidinauskaitei] [rankraštis]. 1 lap. VUB RS, F47–2042.
- Lietuvos knygos bičiulių draugijos pirmojo steigiamojo suvažiavimo stenograma* [mašinėraštis] (1974). Vilnius. 82 lap. VUB RS, F306–1.
- Lietuvos TSR Savanoriškos knygos bičiulių draugijos Lietuvos TSR Mokslų Akademijos Istorijos instituto Simono Daukanto vardo klubo darbo planas 1981 metams* [mašinėraštis]. 1 lap. Mahiro Gamzajevio asmeninis archyvas.
- Lietuvos TSR savanoriškos knygos bičiulių draugijos valdybos potvarkis Nr. 12* [mašinėraštis] (1983 m. kovo 15 d.). Vilnius. VUB RS, F306–167, lap. 12.
- Lietuvos TSR savanoriškos knygos bičiulių draugijos valdybos prezidiumo nutarimas „Apie paskaitinės propagandos organizavimą“* [mašinėraštis] (1975 m. rugsėjo 30 d.). VUB RS, F306–10, lap. 14.
- Lietuvos TSR SKBD valdybos prezidiumo organizacinio-vykdomojo biuro nutarimas „Dėl skulptūrų, skirtų P. Cvirkos apsakymo „Lakštingala“ herojui, konkurso dalyvių paskaitinimo“* [mašinėraštis] (1980 m. vasario 15 d.). VUB RS, F306–119, lap. 11.
- LTSR Knygos bičiulių draugijos Vilniaus miesto organizacija (1977–1991). *Paraiškų paskaitoms skaityti registracijos žurnalas* [rankraštis]. 168 lap. Mahiro Gamzajevio asmeninis archyvas.
- Mokslinės konferencijos, skirtos universiteto 400 metų jubiliejui, kvietimas-programa* [spaudinys] ([1979]). 1 lap. VUB RS, F47–2104.
- POŠKIENĖ, Dalia. (1994 m. gegužės 20 d.). *Kvietimas L. Vladimirovui dalyvauti XXVII Knygos Mėgėjų draugijos susirinkime* [mašinėraštis]. 1 lap. VUB RS, F145–589.
- POŠKIENĖ, Dalia. (1994 m. sausio 18 d.). *Kvietimas L. Vladimirovui dalyvauti XXVII Knygos Mėgėjų draugijos visuotiniame susirinkime* [rankraštis]. 1 lap. VUB RS, F145–552.
- SKBD Vilniaus V. Kapsuko Universiteto Pirminės organizacijos narių atskaitinio-rinkiminio susirinkimo, įvykusio 1978 m. sausio mėn. 13 d., protokolas* [mašinėraštis]. 7 lap. VUB RS, F47–2104.

ŠALŪGA, Romas. (1958 XII 6). *Laiškas J. Lingiui* [rankraštis]. Vilnius. 2 lap. VUB RS, F247–1290.

Valdybos prezidiumas (1988). *Kvietimas L. Vladimirovui dalyvauti Lietuvos TSR savanoriškosios knygos bičiulių draugijos respublikinės ir draugijos Vilniaus m. organizacijos valdybų plenumo* [mašinėraštis]. 1 lap. VUB RS, F145–589.

Valstybinių egzaminų komisijos posėdžio protokolas Nr. 14 [spaudinys užpildytas rankraščiu] (1980 m. birželio 3 d.). VUA, f. 856, b. 750988, lap. 9.

VARNELIS, Kazys. (1964 m. rugsėjo 28 d.). *Laiškas L. Vladimirovui* [mašinėraštis]. 1 lap. VUB RS, F145–578.

Vyriausioji enciklopedijų redakcija (1983 V 10). [*Pažyma apie filol. dr. prof. Vlodo Žuko „Lietuviškajai tarybinei enciklopedijai“ parengtus straipsnius*] [mašinėraštis]. 2 lap. VUB RS, F141–180.

Vyriausioji enciklopedijų redakcija (1972 m. spalio 23 d.). *Užsakymas Nr. L-23* [spaudinys užpildytas rankraščiu]. 1 lap. VUB RS, F145–579.

VLADIMIROVAS, Levas. (1987). *Kalba, pasakyta 1987 m. vasario 27 d. Vilniaus universiteto Teatro salėje, minint jo 75-čio jubiliejų* [rankraštis]. 15 lap. VUB RS, F145–620.

VLADIMIROVAS, Levas. (b. m., a). *Knygos muziejaus klausimu* [mašinėraštis]. 5 lap. VUB RS, F145–690.

VLADIMIROVAS, Levas. (b. m., b). *Laiškai (2) V. Žukui* [rankraščiai]. 2 lap. VUB RS, F141–361.

VLADIMIROVAS, Levas. (1973 XI 15). *Pastabos dėl G. Raguotienės rankraščio „100 knygos mįslių“* [mašinėraštis]. 4 lap. VUB RS, F145–747.

VU Istorijos fakulteto Mokslinės informacijos katedros posėdžio, įvykusio 1983 m. vasario 26 d., protokolo Nr. 7 išrašas ir prof. L. Vladimirovo visuomeninės pareigos (priedas Nr. 1) [mašinėraštis]. VUA, f. 856, ap. 2, b. 10520K, lap. 325–327.

ZINKEVIČIENĖ, Julija. (1981 X 28). *Istorijos fakulteto knygų bičiulių draugijos pirminės organizacijos ataskaita* [mašinėraštis]. 2 lap. VUB RS, F47–2105.

ŽILEVIČIUS, Rimantas Romualdas ([2010]). *Laiškas Ingai Liepaitei* [rankraštis]. 2 lap. Autorės asmeninis archyvas.

PUBLIKUOTI ŠALTINIAI IR LITERATŪRA

AKSTINAITĖ, Eglė (2002, b). Levo Vladimirovo asmeninė biblioteka. *Knygotyra*, t. 38, p. 238–258.

ARENDDT, Hannah (1995). Kultūros krizė: jos socialinė ir politinė reikšmė. Iš ARENDT, Hannah. *Tarp praeities ir ateities*: aštuoni politinės filosofijos etudai. Vilnius: Aidai, p. 219–250. ISBN 9986-590-13-1.

BALTUŠIS, Jonas (1974). Sąjunginis knygos bičiulių suvažiavimas. *Bibliotekų darbas*, nr. 12, p. 10–12.

Bibliofilija (1977). Iš *Lietuviškoji tarybinė enciklopedija*. T. 2. Vilnius, p. 132.

- BUTKEVIČIENĖ, Birutė (2004). Atkurtoji XXVII knygos mėgėjų draugija. Iš *XXVII knygos mėgėjų metraštis*. Kaunas: V. Staniulio knygynas, t. 3, p. 9–15. ISBN 9986-667-26-7.
- DUNIN, Janusz (2005). Kad kultūra įgytų tvirtas šaknis. Iš *Knygos ir bibliofilijos kultūra: svarstymai ir mintys. Sudarė ir redagavo Domas Kaunas*. Vilnius: Versus aureus, p. 81–95. ISBN 9955-601-87-6.
- KAUNAS, Domas (2005). Profesorius ir laikas: mintijimai asmenybės tema. Iš *Bibliotekininkystei reikia pašaukimo ir meilės...: atsiminimai apie Levą Vladimirovą*. Sudarytoja Audronė Glosienė. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, p. 157–164. ISBN 9986-19-796-1.
- LIEPAITĖ, Inga (2011). Zigmas Toliušis apie kolekcionavimą, bibliofilus ir kolekcininkus. *Knygotyra*, t. 57, p. 253–282.
- LKP CK biuro nutarimas dėl darbo žmonių poilsio organizavimo ir jo panaudojimo ideologiniam auklėjimui. Vilnius, 1962 m. birželio 4 d. (2005). Iš *Lietuvos kultūra sovietinės ideologijos nelaisvėje 1940–1990: dokumentų rinkinys*. Sudarė Juozapas Romualdas Bagušauskas, Arūnas Streikus. Vilnius: Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centras, p. 296–300. ISBN 9986-757-68-1.
- MARTINAITIS, Marcelijus (2006). *Tylintys tekstai: užrašai iš raudonojo sąsiuvinio: 1971–2001*. Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla. 287 p. ISBN 9986-39-427-9.
- Metodinės rekomendacijos paskaitinio darbo klausimais* (1983). Vilnius. 23 p. Mahiro Gamzajevos asmeninis archyvas.
- MIŠKINIS, Algimantas (2007). *Mano kolekcija: ką ir kaip surinkau, naudoju, dovanoju...* Vilnius: Savastis. 231 p. ISBN 978-9986-420-73-6.
- STANIULIS, Vidmantas (2010). Beveik sudegę knygų meilės ugnyje. Iš *Diagnozė: bibliofilija: esė, straipsniai*. Sudarytojas Vidmantas Staniulis. Kaunas: V. Staniulio knygynas, p. 15–99. ISBN 978-9986-667-34-6.
- ŠALŪGA, Romas. (1959). Mums reikia draugijos. *Naujos knygos*, nr. 6, p. 70–71.
- ŠIMKEVIČIUS, Šarūnas (2011). *Ne vien duona žmogus sotus*. Kaunas: V. Staniulio knygynas. 241, [2] p. ISBN 978-9986-667-37-7.
- TERLECKAS, Antanas. (1972). Įdomūs susitikimai. *Naujos knygos*, nr. 2, p. 20.
- TERLECKAS, Antanas (2011). *Laisvės priešaušryje: rezistentų prisiminimai: 1970–1986*. Vilnius: Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centras. 328 p. ISBN 978-609-8037-15-9.
- Vilniaus valstybinio V. Kapsuko universiteto Mokslinės informacijos katedros vedėjo docento L. Vladimirovo pranešimas „Knyga ir komunistinis auklėjimas“ (1976). Iš: *Lietuvos TSR kultūros darbuotojų II suvažiavimas*. Vilnius. p. 221–240.
- VLADIMIROVAS, Levas. (2005, a). Laiškas G. Raguotienei. 1968.XII.10. Iš *Bibliotekininkystei reikia pašaukimo ir meilės...: atsiminimai apie Levą Vladimirovą*. Sudarytoja Audronė Glosienė. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, p. 212–213. ISBN 9986-19-796-1.
- VLADIMIROVAS, Levas. (2005, b). Laiškas K. Sinkevičiui. 1964 m. gruodžio 7 d. Iš *Bibliotekininkystei reikia pašaukimo ir meilės...: atsiminimai apie Levą Vladimirovą*. Sudarytoja Audronė Glosienė. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, p. 208–209. ISBN 9986-19-796-1.

VLADIMIROVAS, Levas (1979, a). Bibliofilija ir knygos bičiuliai. *Kultūros barai*, nr. 5, p. 49–52.

VLADIMIROVAS, Levas (1958). Ką jūs veikiate laisvalaikiu? *Tarybinis studentas*, gruod. 11.

VLADIMIROVAS, Levas (2011). *Knygos istorija: XVIII amžius*. Iš rusų kalbos vertė Marija Prokopčik. Vilnius: Žara. 199 p. ISBN 978-9986-34-270-0.

VLADIMIROVAS, Levas (1979, b). *Knygos istorija: Senovė. Viduramžiai. Renesansas. XVI–XVII amžius*. Vilnius. 563 p.

VLADIMIROVAS, Levas (1998). Lietuvos bibliofilija XVIII amžiuje. *Knygotyra*, t. 25 (32), p. 156–190.

VLADIMIROVAS, Levas Ivano (2005). Autobiografija. Iš *Bibliotekininkystei reikia pasaulimo ir meilės...*: atsiminimai apie Levą Vladimirovą. Sudarytoja Audronė Glosienė. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, p. 23–28. ISBN 9986-19-796-1.

LEVAS VLADIMIROVAS CONCEPTION OF BIBLIOPHILIA

INGA LIEPAITĖ

SUMMARY

Professor Levas Vladimirovas may be considered as one of the most outstanding and productive representatives of librarianship, book science and information sciences of the second half of the 20th century in Lithuania. On the basis of published and unpublished sources this article attempts for the first time to review the professor's activities and role in the organized movement of book lovers which started in 1974 and which has not been disclosed and evaluated until now. The research reveals the situation of Lithuanian bibliophilia in the interaction of possibilities and restrictions of the Soviet period, the conditions under which it could exist, and the interpretation of its conception on the ideological level. The coverage of a broader context allowed to assess L. Vladimirovas' attitude towards bibliophilia and its functions impartially. Although professor's heritage, related to issues of bibliophilia history and theory, is not large, nevertheless his insights enable to conceive the general conception of bibliophilia in Soviet Lithuania that has been formed on the ideological level better and significantly supplements it. It must be noted that L. Vladimirovas has not avoided the tendency of dual understanding of bibliophilia characteristic to the Soviet period. He treated bibliophilia either as an elementary liking of books, accumulating books or simply love for books, or as collecting of rare and valuable books to which he traditionally looked unfavourably and identified it with *snobbish* bibliophilia or bibliomania. In his works and his outgivings both in the Soviet period and in the period of independent Lithuania L. Vladimirovas described bibliophilia as a mass phenomenon.